

відбуватися у майбутньому стихійно^ саме собою. Воно має бути результатом активної діяльності суспільства, усіх його громадян, кожної особи.

По-перше, на формування правової культури впливає увесь процес правотворчості, процес реалізації та застосування правових норм державними органами України, стан законності та правопорядку, розвиток правовідносин.

По-друге, розкриття рушійних сил правової культури суспільства дозволяє вивести дослідження правової культури на нові рубежі з обліком інтенсивних процесів взаємодії національних правових культур.

По-третє, головну увагу в процесі формування правової культури суспільства потрібно все ж таки зосередити на формуванні в кожній людині позитивно-правових знань і психологічних механізмів поваги до права в структурі правосвідомості, визначення теоретичної моделі та концепції формування правової культури особи.

Тому в Україні має постійно зростати мотивація активного формування правової культури всіх суб'єктів суспільних відносин, оскільки без них неможливо втілити в життя поставлену мету - збудувати громадянське суспільство. Правова культура громадян є основою, фундаментом нового суспільства в Україні. Адже громадяни є єдиним чинником, здатним утворювати державу і правопорядок, приводячи в дію Конституцію України і законодавство.

Окрім того, Україна потребує створення протягом найближчого періоду загальної концепції формування правової культури суспільства та прийняття Державної програми формування правової культури громадян шляхом розвитку правової освіти й правового виховання населення. Можливості підвищення правової культури населення в Україні є. Головне нині - рішуче й цілеспрямовано активізувати цю діяльність.

Список використаних джерел:

1. Грищенко А.В. Правовий закон: питання теорії та практики в Україні. Автореферат дисертації на здобуття канд. юрид. наук. - К., 2003. - С. 6.

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ЦЕНЗУРНОГО ВІДОМСТВА У СКЛАДІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА ВЗАЄМОДІЙНОГО З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Щербак Надія Олександрівна, доктор історичних наук, професор, професор кафедри гуманітарних і соціально-економічних дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ **Грукач Вікторія Олександрівна**, аспірант Переяслав-Хмельницького державного університету імені Г.С.Сковороди

Досвід реформування такого важливого відомства, як цензурне вивчається на основі великого масиву історико-правових джерел. Зокрема, у звітах губернаторів, градоначальників, начальників губернських жандармських управлінь та охоронних відділень, прокурорів, цензорів, попечителів навчальних округів висвітлювались ті проблеми у проведенні внутрішньої політики на місцях, які потрібно було вирішувати центральній владі. Звіти губернаторів і градоначальників складались регулярно впродовж більше ста років і містять в собі велику кількість фактичного матеріалу.

А законодавчими актами, вміщеними в „Полном собрании законов Российской империи», „Своде законов Российской империи», „Собрании узаконений и распоряжений Правительства», нормативно-правовими актами, що зберігаються у фондах Київського цензурного комітету (ф.293), Канцелярії Київського окремого цензора (ф.294), Київського тимчасового комітету у справах преси (ф.295) ЦДІАК України, визначались основні напрямки діяльності цензурних установ в українських губерніях.

Зазначимо, що з 60-х років XIX століття цензура в Російській імперії була підпорядкована міністерству внутрішніх справ, однак щодо українства істотних змін у цензурній політиці уряду не відбулось. Ставлення царизму до українського друкованого слова визначали Валувський циркуляр 1863 р. та Емський указ 1876 р циркулярні розпорядження, які їх підтверджували. Діяли вони до жовтня 1905 р. Україномовні твори заборонялися цензурою не за їх зміст, а за мову написання. Це гальмувало розвиток науки і культури в

Україні. Ввозити з-за кордону, перш за все з Галичини, українські книжки, газети та журнали заборонялось.

Початок ХХ ст. у Російській імперії був позначений подальшою активізацією діяльності головної цензури країни. 24 червня 1902 року Головне управління у справах друку видало конфіденційний циркуляр № 6441, пункт 3 якого забороняв місцевим періодичним виданням друкувати циркулярні розпорядження урядових установ та вищих сановників без офіційного на те дозволу цих установ або осіб, від яких ці розпорядження виходили. Пункт 7 цього ж розпорядження забороняв місцевій пресі друкувати відомості про заворушення в навчальних закладах та новини з їх внутрішнього життя без попереднього дозволу на те керівництва цих навчальних закладів [1].

Новий конфіденційний циркуляр від 24 січня 1903 року зобов'язував осіб, які займалися цензурою місцевих видань, неухильно виконувати всі попередні розпорядження, а тим, хто цього не виконував, загрозували адміністративні стягнення.

Царська цензура аж до революції 1905-1907 рр. всіляко стримувала появу легальної української преси. На численні прохання про видання українських часописів, хоча б літературних, не кажучи вже про суспільно-політичні, цензура відповідала категоричною відмовою.

Однак під натиском першої російської революції, яка змусила владу піти на поступки - проголосити свободу друку і ліквідувати попередню цензуру, втратили чинність Валувський циркуляр та Емський указ. З'явилася легальна українська преса. З початком Першої світової війни у Російській імперії була введена військова цензура, а постановою Тимчасового уряду, від 27 квітня 1917 р. були ліквідовані Головне управління у справах друку і всі його місцеві органи.

Список використаних джерел:

1. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (ЦДІАК України) ф. 442, оп. 853, спр. 395, арк. 4.

ПРИРОДНО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ЗАСАДА СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Братасюк Марія Григорівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри права Київського національного лінгвістичного університету

При неمالій, здавалось би, увазі до проблеми сучасної концепції прав людини, питання методологічних засад її дослідження можна віднести до мало розроблених. Переважна більшість досліджень цієї проблеми ведеться з позицій методології класичної науки, в той час як великий методологічний потенціал постнекласичної науки поки не знайшов свого достатнього використання в нашому правознавстві. М. Цимбалюк з цього приводу слушно зазначає, що: «у юриспруденції донедавна превалювали соціоцентристський та етатистський підходи, в межах яких обґрунтування права здійснювалося за принципом поглинання інтересів особи й громадянина загальносуспільними та державними інтересами» [1, с. 108].

Методологія класичної юриспруденції виключала звернення до будь-яких світоглядних засад і це зумовлювало нежиттєвість, штучність права, його відчуженість від основного його споживача, користувача, реалізатора - людини-особистості. Варто погодитися із В.Бігуном, який підкреслює необхідність дослідження прав людини з позицій певного філософсько-правового світогляду, який прийнято називати типом праворозуміння. Цей автор зазначає, що праворозуміння є визначальним для розуміння концепції та забезпечення прав людини [2]. В легістському чи законницькому праворозумінні прийнято вважати, що права людини, будучи продуктом раціонального мислення, створюються державою, виражаються та гарантуються законом як результатом державно-владної діяльності. Тобто, при такому розумінні прав людини та їх здійсненню основоположні права людини та їх забезпечення опиняються у цілковитій залежності від волі держави. Тобто, права людини - це штучне утворення, що є похідним від закону. Якщо права «надані» державою, то вони нею ж можуть бути і відібрані.

Отже, права людини є тоді, коли є відповідний закон. Поза ним ніякого невідчужуваного права бути не може. Очевидно, що таке знання про права